

ЖИНСИЙ ЗЎРАВОНЛИК ҚУРБОНЛАРИНИНГ ОРТИШИДА ШАХС МАЪЛУМОТ ДАРАЖАСИНИНГ ЎРНИ.

Тошхўжаев Мирзабек Абдужаббор ўғли

Жиззах вилояти ИИБ РТ ва ҚСХ ҚСМ катта мутахассиси, майор

mirzabektoshxujayev@gmail.com

Аннотация. Мақолада Жиззах вилояти ҳудудида 2025 йил 8 ойи давомида жинсий зўравонликлардан қурбон бўлган шахслар таҳлили, уларнинг маълумот даражалари, зўравонликдан ҳимояланиш бўйича кўрилган виктимологик чора – тадбирлар, қонунчиликни такомиллаштириш бўйича таклифлар, жамоатчилик билан ҳамкорлик масалалари ёритилган.

Калит сўзлар: маълумот даражаси, жинсий зўравонлик, виктимологик профилактикаси, жабрланувчи, ижтимоий фаолияти, ҳамкорлик.

Криминология фани ва криминологик олимларнинг фикрича, қадимдан айбдор ва жабрланувчи шахслар ўртасидаги ўзига хос муносабатлар ҳуқуқбузарлик содир этилишининг омили сифатида алоҳида эътиборни ўзига жалб этиб келган. Криминологик адабиётларда жиноятнинг юзага келишидаги асосий омил жабрланувчилар деб кўрсатилиб, содир этилган жиноятдан жабр етказувчи шахс ва унинг жабрланувчиси ўртасидаги ўзига хос муносабат оқибати эканлигини таъкидланган.

Ўзбекистон Республикасининг амалдаги қонун ҳужжатларида “ҳуқуқбузарликдан жабрланувчилар” деб қилмиш натижасида жисмоний, маънавий ёки мулкий зарар кўрган шахслар тушунилади.

Жабрланган шахслар	жами	жинси		маълумоти		
		Аёл	Эркак	Тўлиқсиз	Ўрга-	Олий
	10	10	0	5	4	1

Жорий йилнинг 8 ойида давомида жинсий зўравонликдан жабрланган хотин-қизларнинг маълумот даражаси ўрганилганда, уларнинг 60% тўлиқсиз маълумотга эгаллиги, 30 % ўрта-махсус ва 10 % тўлиқсиз олий маълумотга эга эканлиги аниқланди.

Жабрланган шахсларда маълумот даражасининг пастлиги зўравонлик жабрланувчиси бўлиш ва ўзига нисбатан содир этиладиган тажовузларга дучор бўлиш ҳолатини орттиради, яъни:

биринчидан, ушбу маълумот даражаси паст шахслар ўзларининг агрессив характерлари билан ўзини кўрсатишга ҳаракат қилиши, айниқса бўлмағур хатти-ҳаракатлар билан кимгадир жавоб реакциясини қайтаришга мойил бўлишади;

иккинчидан, маълумот ва маданият даражасининг пастлиги криминал ҳолатга тўғри баҳо беришга ҳамда уларнинг манфаатларини ҳимоя қилишга тўсқинлик қилади.

Олинган маълумотлар натижасига асосланган ҳолда таъкидлаш жоизки, жинсий зўравонликнинг виктимологик профилактикасини самарали ташкил этиш, айниқса,

ушбу зўравонлик жабрланувчиси бўлиши мумкин бўлган шахслар жабрланишининг олдини олишга қаратилган профилактик чора-тадбирларни амалга оширишни тақозо этади.

Бугунги кунда тазйиқ ва зўравонликдан жабрланган хотин-қизларни ҳимоя қилишнинг **ноюрidik воситаларидан фойдаланиш, яъни психолог,**

Номусга тегиш		4	4	0	3	1	0
шундан	118-м. 1-қ	1	1			1	
	118-м. 3-қ	2	2		2		
	118-м. 4-қ	1	1		1		
Жинсий эҳтиёжни зўрлик ишлатиб ғайритабиий усулда қондириш		3	3	0	0	2	1
шундан	119-м. 1-қ	1	1			1	
	119-м. 2-қ	1	1				1
	119-м. 3-қ	1	1			1	
Аёлни жинсий алоқа қилишга мажбур этиш		3	3	0	2	1	0
шундан	121-м. 1-қ	2	2		1	1	
	121-м. 4-қ	1	1		1		

сексолог, педагог ва тиббиёт ходимлари ёрдамидан фойдаланишни кенг йўлга қўйиш лозим.

Бундан албатта профилактика инспекторлари томонидан улар билан амалга оширилиши керак бўлган чора – тадбирлар режаси ишлаб чиқилиши, масъул ташкилотлар ва фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари билан ҳамкорликда ишлар ташкил қилиниши зарур.

Жинсий эркинликка қарши жиноятлар тиббий, психологик ва ижтимоий салбий таъсирлар билан юзага келади. Бу каби жиноятлар фақат жабрланувчиларга эмас, балки бутун жамиятга катта зарар келтиради, чунки улар ижтимоий муносабатлар, жамоатчилик одоб-ахлоқи ва жамиятнинг ҳуқуқий муҳитини бузади.

Жинсий эркинликка қарши жиноятларга қарши самарали профилактика тизими жамиятда инсон ҳуқуқларининг ҳимоясини таъминлашга хизмат қилади. Бунда қуйидагиларни инобатга олиш керак:

Биринчи. Ижтимоий фаолият ва жамоатчилик билан ҳамкорлик.

Жинсий эркинликка қарши жиноятларга қарши курашда жамоатчилик ва оила ўзининг муҳим рольга эга. Мазкур соҳадаги профилактика тадбирларини амалга оширишда оиладаги тарбия ва жамоатчиликнинг фаол иштироки катта аҳамиятга эга. Ҳар бир инсон, жамиятнинг бир қисми сифатида, жинсий эркинликка ҳомушлик қилувчи жиноятларга қарши ўз позициясини билдириши, ҳақиқатда

жиноятларнинг олдини олишга ҳисса қўшиши керак.

Иккинчи. Қонунчиликни такомиллаштириш.

Жинсий эркинликка қарши жиноятлар билан курашиш учун қонунчиликни янада кучайтириш ва аҳамият бериш муҳимдир. Янгиликлар ва замон талаблари асосида қонунлар ва қонуности ҳужжатларини ишлаб чиқиш ва уларни амалга ошириш зарур. Қонунлар, айниқса, ҳуқуқбузарларнинг жазосиз қолмаслиги, жабрланувчиларнинг ҳуқуқларини

муҳофаза қилиш ва қонунларнинг ҳар бир шахс учун бир хиллигини таъминлаш керак.

Учинчи. Ҳуқуқий фаолият ва мониторинг

Жинсий эркинликка қарши жиноятларнинг олдини олиш учун ҳуқуқий органларнинг фаолиятини ошириш, уларнинг жиноятлар бўйича мониторинг олиб боришлари ҳамда жамиятдаги жиноятлар ҳолатини тезкор ва самарали аниқлашга қаратилган тадбирларни жорий этиш лозим. Бундан ташқари, жиноятларнинг олдини олиш учун жамоатчилик билан ҳамкорлик қилиш, ҳуқуқий таълим ва ишончли мониторинг

тизимини яратиш муҳимдир.

Жинсий зўравонликка қарши эркинликка қарши жиноятларга қарши курашиш ва профилактика қилиш жамиятнинг барқарорлиги ва ривожланишининг муҳим шартидир.

Хулоса ўрнида шунни таъкидлаш мумкинки, самарали профилактика механизмларини жорий қилиш, ҳуқуқий тизимни мустаҳкамлаш ва жамиятда жинсий ахлоқ ва ҳуқуқий саводхонликни ошириш орқали жиноятларнинг олдини олиш ва уларга қарши курашишни самарали ташкил қилиш мумкин. Бунинг учун жамиятда ҳар бир шахснинг ҳуқуқлари ҳимоя қилинади ва уларнинг эркинликларига дахл қилувчи жиноятларини бартараф этиш учун самарали механизмлар ишлаб чиқиш ва амалга ошириш зарур.

ФОЙДАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2023.
2. Пайзуллаев Қ.П. Зўрлик ишлатиб содир этиладиган жиноятлар. – Т.: ТДЮИ, 2008.
3. <https://www.in-academy.uz//>